

Kıbrıslı Âşık Kenzî'nin Elif-Nâmeleri

H. Dilek BATİSLAM*

Öz

Kıbrıslı Âşık Kenzî'nin hayatı hakkında kaynaklarda çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Kenzî 1210'da Kıbrıs'ta doğmuş, hayatını saz şairliği ile kazanmıştır. Küçük yaşta daha 10-12 yaşlarındayken Kıbrıs'tan ayrılarak Anadolu'ya geçmiş, Bektaşî tekkelerinde yetişmiştir. Yaşadığı dönemin önemli meydan şairlerinden olan Kenzî, Osmanlı ülkesinin pek çok yerini dolaşmıştır. Evlenip Edirne'ye yerleşmiş, kahvelerde saz şairliği yaparak hayatını kazanmıştır. 45 yıl süren kısa sayılabilecek ömrüne bir divan oluşturacak kadar şiir sığdırmıştır. 1255'te Edirne'de vefat etmiştir. Hayatı ile ilgili bazı bilgiler de şiirlerinden edinilen bilgilerdir. Âşık Kenzî'ye dair bilgilerin önemli bir bölümü Kıbrıslı araştırmacı Harid Fedai'nin "Kıbrıslı Âşık Kenzî Divanı" isimli eserinde yer alır.

Meydan şairi olarak kabul edilen Kenzî, şiirlerinin çoğunda aruz veznini kullanmıştır. Divan şairleri gibi bir divan oluşturma gayreti içindedir. Şairin yazdığı şiirlerden şiir ve şaire dair düşünceleri anlaşılmaktadır. Kenzî'nin şiirlerine bakıldığında, aruzla yazılan halk şiiri biçimleri, divan, semâi, kalenderî, selîs ve satranç örnekleri ile çeşitli hüner ve ustalıkların denendiği, lebdeğmez, noktalı-noktasız ya da bitişen-bitişmeyen harflerle yazılmış şiirler, elifnâmeler dikkati çeker.

Kenzî'nin şiirleri arasında da örneği bulunan elifnâmeler dize ya da beyitlerinin ilk harfleri alt alta getirildiğinde Arap alfabesindeki elif'ten başlayıp ye'ye kadar sıralı şekilde devam eden şiirlerdir. Aruz ya da heceyle yazılabilirler. Çeşitli nazım şekilleriyle ve değişik konularda olabilirler. Elifnâmelerin hepsi konu ve düzenleniş özellikleri bakımından aynı özelliklere sahiptir denilemez. Şiirleri arasında bu tür örneklere yer veren şairlerin çoğu kendi bilgi ve tecrübelerine, zevklerine bağlı olarak bazı değişiklikler yapmışlardır. Bu şiirlerin en önemli ve temel özelliği dize ya da beyitlerin ilk harflerinin alfabetik sıralanmasıdır. Harf sıralaması baştan sona ya da sondan başa yapılabilir. Bu özellikleriyle akrostiş ya da muvaşşah niteliği gösteren şiirlerle benzerlikleri vardır.

Kenzî'nin elifnâmeleri biçim ve içerikleri bakımından bazı yönleriyle bilinen örneklerden farklıdır. Şair, şiirlerinin her birine değişik başlıklar koymuştur. Ayrıca şiirler genellikle dönemin kimi devlet adamlarını

övmek amacıyla yazılmışlardır. Bildirimizde Âşık Kenzî'nin şiirleri arasında bulunan dört "elifnâme"yi biçim ve içerik özellikleri bakımından inceleyip değerlendireceğiz.

Anahtar Kelimeler: Elifnâme, Divan Şiiri, Âşık Kenzî.

Abstract

There is not much information available about the life of Cypriot Asik Kenzi. Kenzi was born in Cyprus in 1210 and has earned his life with poetry. In his early ages, he was separated from Cyprus when he was 10-12 years old and passed to Anatolia, where he grew up in Bektashi monotheks. Kenzi, who was one of the greatest poets of his time, traveled many places in the Ottoman country. He got married and settled in Edirne, earned his life by playing poetry in the kahves. The 45-year-old can fit in a short poem with enough to create a divan for his life. In 1255 he died in Edirne. Some information about life is also obtained from poems. A significant portion of the information about Asik Kenzi is contained in the work of the Cypriot researcher Harid Fedai, entitled "Cypriot Kenzi Divan". Kenzi, who was regarded as a square poet, used many of his poems in his poems. It is in the effort to create a divan like divan poets. The poems written by the poet understand the thoughts of poetry and poetry. When we look at Kenzi's poems, poems, elifnâmes, which are written in leb-worthy, dottedpointless or contiguous-non-contiguous letters in which the various divine, semai, kalenderî, selîs and chess examples of the folk poetry forms written in aruz and the various tricks and mastery are examined attract attention.

Among the poems of Kenzi, the elifnâmes are poems continuing sequentially from the elif in the Arabic alphabet until the first letters of the strings or couplets are brought to the lower alta. They can be written with a riddle or a syllable. They can be in various verse forms and in different conventions. All of the Elifnâmeler can not be said to have the same properties in terms of subject and organization. Many of the poets that have included such examples among their poems have made some changes to their knowledge and experience, depending on their taste. The most important and essential feature of these poems is the alphabetical ordering of the first letters of the string or couplets. Letter sequencing can be done from beginning to end or from beginning to end. These features are similar to those of acrostic or muvashshah poems. Kenzî's elifnames differ in some aspects from the known examples in terms of form and content. Each poem poetry has different titles. In addition, poems are often written to praise some statesmen of the period. We will examine and evaluate the four "elifnames" in the notion of the poems of Âşık Kenzi in terms of their form and content characteristics.

Keywords: Alefnâma, Divan Poetry, Âşık Kenzi.

Âşık Kenzî'nin hayatı hakkında şairin Divanı'nı hazırlayan Harid Fedai, Divan'ın başında bilgi vermiştir. Bu bilgilerin bilinen tek kaynak olan Ahmed Bâdi Efendi'nin "Riyâz-ı Belde-i Edirne" adlı eserinden alındığını belirten yazar, şairin 1210 yılında Kıbrıs'ta doğduğunu söylemiştir. Gerçek adının bilinmediğini, küçük yaşta Kıbrıs'tan ayrılarak Anadolu'ya geçtiğini, Bektaşî tekkelerinde yetiştikten sonra, Osmanlı ülkesinin pek çok yerini, özellikle güney ve batı Anadolu'yu, Balkanları dolaştığını, evlenerek Edirne'ye yerleştiğini anlatmıştır. Kahvelerde saz şairliği yaparak hayatını kazanan Kenzî 1255'te Edirne'de ölmüştür.

Kenzî'nin her ne kadar Edirne'yi ikinci bir yurt olarak kabul etse de orada da sürekli kalmadığı, Türk-Yunan savaşlarına katıldığı, Mesolongi ve Atina çarpışmalarını anlatan üç destan yazdığı bilinmektedir. Yaşadığı dönemde tanık olduğu çeşitli olayları şiirlerine de yansıtan şair, 1833'te Kıbrıs'ta çıkan isyanı Kıbrıs Destanı'nda ele almıştır. Mısır izlenimlerini "Dâsîtan-ı Sergüzeşt" te dile getirmiştir. Bir meydan şairi olan Kenzî, destanları ve bir iki şarkısı dışındaki şiirlerinin tamamını aruzla yazmıştır. Kalem şairlerini beğenmez. Şairliğini kanıtlamak konusunda iddialıdır. Şiirlerinde din ve devlet büyüklerine övgüler vardır. Divan edebiyatının mazmunlarını ustaca kullanmaya çalışmıştır (Fedai 1989: 15-25).

Harid Fedai, Kenzî'nin Edirne İl Halk Kütüphanesinde bulunan şiir defterinin aruzla yazılmış halk şiiri nazım şekilleri divan, semâi, kalenderi, selîs ve satranç örnekleri içerdiğini, şairin şiirlerinde ustalık gerektiren söz sanatlarını iyi kullanma gayreti içinde olduğunu, leb-değmez, noktalınoktasız, bitişen-bitişmeyen harflerle ilgili şiirler yazdığını belirtmiştir (Fedai 1989: 15-25). Kenzî Divanı dışında Kenzî'nin şiirleriyle ilgili Harid Fedai'nin başka çalışmaları da vardır (Fedai 1987: 157-165; Fedai 1988a: 103-129; Fedai 1988b: 126-133; Fedai 1997: 1045-1062). Ayrıca Kenzî hakkında Fedai dışındaki araştırmacılar da bazı çalışmalar yapmış, bildiriler sunmuşlardır (Mengi 1999: 151-163; Özarslan 2000: 127-137; Artun 2002).

Nazım şekilleri ve türlerle ilgili bilgi veren başvuru kaynaklarında elifnâmeler hakkında fazla bir şey söylenmemiştir. Daha çok harflerin şiirlerde çeşitli şekillerde kullanımına yönelik araştırma ve incelemelerde elifnâmelere ya da benzer nitelikteki örneklere değinilmiştir. (Çelebioğlu 1998a: 607-624). Değişik nazım şekilleri ve içerikte yazılmakla birlikte genellikle mısra başındaki kelimelerin ilk harflerinin alt alta, elif'ten ye'ye kadar ters ya da düz olarak alfabetik bir şekilde sıralanmasıyla oluşturulan, divan ve halk edebiyatının ortak ürünleri kabul edilen şiirlere elifnâme denmiştir. Elifnâmelerin dinî, tasavvufî ya da din dışı hemen her türden örnekleri vardır (Çelebioğlu 1998b: 605-606; Öztoprak 2009: 817-829).

Elifnâmeyi akrostiş başlığı altında ele alan çalışmalara da rastlanır (Dilçin 1983: 493-499). Azericede elifnâme "Eliflâm" ismiyle bilinmektedir (Salmanov 2003: 353-354). Kaynaklarda elifnâmeler, Batı'da alfabadeki tüm harfleri içeren metin olarak tanımlanan "Panagram"la her mısrası alfabenin bir harfiyle başlayan "altın alfabe" adı verilen şiirlere benzer tür olarak gösterilmiştir (Tökel 2010: 53-59).

Elifnâmelere dair kapsamlı bilgi veren farklı başlıklar altında ayrıntılı olarak konuyu ele alan çalışmalar da yapılmıştır (Öztoprak 2009: 817-829).

Bazı şairlerin elifnâmelerini konu alan (Demirel 1996: 202-246; Turan 2004: 107125; Öztoprak 2006a: 135-167; Turan 2007: 627-633; Gökçimen 2010:105-120; Candan

2012: 631-641; Özkan 2012: 185-198; Öztürk 2012:173-183; Taşkesenlioğlu 2017: 159202; Batislam 2017) ya da harflerin, elif harfinin divan edebiyatındaki yerini anlatan kitap (Tökel 2003: 81-83; Tökel 2010: 53-59) ve makalelerde de (Karaköse 2013:199228; Kaya 2014: 71-114) konuya dikkat çekilmiştir. Elifnâmeleri ve özelliklerini konu alan başka makaleler de yazılmış olmakla birlikte (Açıkgöz 1989: 1-5; Öztoprak 2006b: 327-335; Taş 2008: 642-652) henüz konuyu kitap kapsamında ele alıp inceleyen bir çalışma yoktur. Amacımız daha önce bu konuda verilen bilgileri tekrarlamaktan ziyade, Kıbrıslı Âşık Kenzî'nin elifnâmelerini değerlendirip bu elifnâmelerde görülen özellikleri tespit etmektir.

İncelememize esas aldığımız, Harid Fedai'nin hazırladığı Kıbrıslı Âşık Kenzî Divanı'nda dört ayrı elifnâme bulunmaktadır. Divandaki sıralanışları dikkate alınarak bu elifnâmeler ve özellikleri aşağıda verilmiştir:

1. XV “Musarra Gazel Biçiminde Semâî”, “Medh-i Hurûf-ı Bî-nokta Elf Nâme Berây-ı Râsim Paşa Beyt-i sâdis” (Fedai 1989: 57-58)

Bu elifnâmenin başlığında ilk altı beytinin Râsim Paşa'yı övgü amacıyla noktasız harflerle yazıldığı söylene de arada birkaç noktalı harf kullanılmıştır. Dize başı kelimelerin ilk harflerinde alfabenin harflerine sırayla yer verilmiştir. Şiirin uzunluğu 15 beyittir. Ancak 14. beyit tek dizedir. Eski harfli metinle karşılaştırıldığında 4. beyitte bir dize atlandığı ve 3. beyitle 4. beytin 2. dizelerine aynı dizenin yazıldığı görülmektedir. Eski harfli metinde 4. beytin 2. dizesi dal harfiyle başlayan farklı bir dizedir. Latin harfleriyle düzenlemede bazı değişiklikler olduğu anlaşılmaktadır. Eski harfli metinde de 14. beyit değil 15. beyit tek dize ile bitmiştir. Alfabedeki harflerden pe, çim ve je'ye sıralamada yer verilmemiş dal harfi de çeviri metinde dize atlandığı için alınmamış görülmektedir. Son beyit hariç bütün beyitler kendi içinde ve diğer beyitlerle kafiyelidir. Mahlas son beyittedir. Şiirin vezni, Mefâilün/ Mefâilün/ Mefâilün/ Mefâilün'dür. Şair, şiirin başlığında Râsim Paşa için altıncı beyite kadar elifnâme ve noktasız harflerle methiye olarak yazdığını belirtmekle birlikte, “olsam” redifiyle yazdığı şiirde, şairin övgüden ziyade kendi isteklerini dile getirdiği dikkati çeker.

Elemler olmasa 'âlemde dilde ehl-i hâl olsam

Belâlar derd-i serler gelmese ekme-i kemâl olsam (Fedai 1989: 57)

“Dünyada üzüntüler, kederler olmasa, gönülde hal ehli olsam. Başa dertler belalar gelmese, olgunluğun en üst noktasında olsam” beyti şiirin ilk beytidir ve şair, kendisi için iyi temennilerde bulunarak şiire başlamıştır.

Lam oldum devr-i 'âlemde meded Kenzî mükedderdir

Yorulma medhi ellerde gönül Râsim mu'ammerdir (Fedai 1989: 58)

“Dünyayı dolaşırken lam harfi gibi oldum. Kenzî kederlidir, yardım diler. Gönül yorulma, övgüsü ellerde Râsim ömürlüdür” beyti son beyittir. Beyitte söylediklerine bakılırsa şair, kendi içinde bulunduğu durumdan çok memnun

değildir. Gönlünün Râsim Paşa için yorulmasına gerek olmadığını, yazdığı methiye ellerde dolaşacağı için Paşa'nın ömürlü olacağını belirtir.

2. XVII “Musarra Gazel Biçiminde Semâ”, “Medh-i İbn-i Receb Paşa Gâzi ‘Ali Hıfzı Paşa Nazm-ı Hurûf-ı Elf Nâme- Aks-ı Beyt-i sâdis” (Fedai 1989: 60-61)

Elifnâmede bir önceki örnekten farklı olarak alfabedeki harfler dize başlarındaki kelimelerde bu kez sondan başa doğru sıralanmıştır. Yani sıralama alfabenin tersinden başlanarak verilmiştir. Pe, çim ve je harfleri dize başlarında yoktur. 29 harf sondan başa doğru dizelerin ilk kelimelerinin ilk harfi olarak alınmıştır. Son beyit dışında bütün beyitler kendi içinde ve diğer beyitlerle kafiyelidir. Mahlas son beyittir. Şiir 15 beyittir ve 14. beyit tek dize ile bitirilmiştir. Son dize eksiktir. Veznin son tef'ilesine karşılık gelen bölüm yoktur. “Elif ispat ider Kenzî bî-haberdir” dizesiyle şiir tamamlanmıştır. Redif kelimesi “olsun” dur. Vezni; Mefâîlün/ Mefâîlün/ Mefâîlün/ Mefâîlün'dür.

*Yaraşur 'ali Hıfzı Paşa'nın methi hezâr olsun
Lâl itdi Âtinâ cenginde hasmın ber-hudâr olsun*

“Ali Hıfzı Paşa'nın övgüsünün binlerce olması ona yakışır. Atina savaşında düşmanını konuşamaz etti, mutlu olsun”

*Hezârân âferin o merd-i meydân ber-karâr olsun
Vezîr ibn-i vezîrdir bezm-gâhu gül- 'izâr olsun*

“Binlerce aferin o meydanın yiğidine kararlı olsun. Vezir oğlu vezirdir eğlence yeri gül yanak olsun”

*Ne denlû medh idersem medhe lâyük 'ömrü var olsun
Murâdın merdlikile aldı deste kâm-kâr olsun (Fedai 1989: 60)*

“Ne kadar (çok) översem övgüye layık ömrü var olsun. Muradını yiğitlikle eline aldı, mutlu olsun” beyitlerinde olduğu gibi şiirde Receb Paşa'nın ve oğlu Gazi Ali Hıfzı Paşa'nın övgüsüne yer verilmiştir. Şair Ali Hıfzı Paşa'nın Atina cengindeki kahramanlıklarıyla övgüyü fazlasıyla hak ettiğini söyler. Altıncı beyite kadar Paşa övülmüş, sonraki beyitlerde Paşa için dua edilerek iyi dileklerde bulunulmuştur. Paşanın düşmanlarının kötü duruma düşmesi için de beddua edilmiştir.

3. XIX “Musarra Gazel Biçiminde Semâ”, “Medh-i İbn-i El-Gâzi Receb Paşa-Mîr Celale'd-dîn ve Nazm-ı Evsâf-ı Dûvâz Deh İmâm, Hurûf-ı Elf Nâme Beyt-i Hâmis” (Fedai 1989: 64-65)

Harflerin düzenlenmesi bakımından elifnâmede diğer iki örnekten farklı bir yol izlenmiştir. İlk iki beyitte dize başlarında harfler “**Elif** evvel. .”, “**Be bi**'llah. .”, “**Te** tekmil. .”, “**Se** sâbit. .” biçiminde diğerlerinde kelime başındaki ilk harf olarak sıralanmıştır. Harfler vezne dâhildir. Sıralamada pe, çim ve je harfleri yoktur. Şiir 15 beyittir. 14. beyit tek dize ile bitirilmiştir. Şiirin vezni; Mefâîlün/ Mefâîlün/ Mefâîlün/ Mefâîlün'dür. Son beyit hariç bütün beyitler kendi içinde ve birbiriyile kafiyelidir. Mahlas son beyittir.

Elif evvel Recep Paşa irişmiş evliyâdandır

Be bi'llah itme şekk evlâdları âl-i 'abâdandır (Fedai 1989: 64)

“Elif önce Recep Paşa erişmiş evliyadandır. Be Allah için şüphe etme evlatları “âl-i abâ” dan (Hz. Peygamberin kendisiyle birlikte kızı Fatıma, damadı Hz. Ali, torunları Hasan ve Hüseyin'den oluşan ailesi) dir” beytiyle başlayan şiirin 5. beytine kadar Recep Paşa ve Celâle'd-din beyin övgüsü yapılmıştır. 6. beyitten başlamak üzere 11. beyit de dâhil diğer beyitlerde 12 imamın adı ve vasıfları verilmiştir. 12. beyitte “çar deh-i ma'sûm-ı pak (on dört masum)” ibaresiyle on iki imam ile Hz. Peygamber ve Fatıma'ya gönderme vardır. Şair onlar için makbul olsa yollarına baş vermeye hazır olduğunu belirtmiştir. 4. XXXIV “Musarra Gazel Biçiminde Semâi”, “Tasavvuf-ı Pür Belâgat

Nazm-ı Hurûf-ı

Elf Nâme Hatm-ı Beyt-i Sâbi' Kenzî-i Nâtivân Ferd Mayed” (Fedai 1989: 84-85)

Şiirin ilk dört beytinde dize başlarında harflerin verilmesine yönelik başlangıç farklıdır. İlk beyitte “**Elif** erdim. . .”, “**Be bi'llahî** . . .”, ikinci beyitte “**Te tek**mil. . .”, “**Se sâ**nım. . .”, üçüncü beyitte “**Celâli**yle. . .”, “**Ha hayr**ı...”, dördüncü beyitte “**Hı hurş**'id-i...”, “**Delilim**... ” biçiminde bir sıralama tercih edilmiştir. Diğer beyitlerde dize başlarındaki ilk harfler alfabe sırasıyla verilmiştir. Şiir 15 beyittir. 14. beyit tek dize ile bitirilmiştir. Şiirin vezni Mefâilün/ Mefâilün/ Mefâilün/ Mefâilün'dür. Son beyit dışındaki bütün beyitler hem birbiriyle hem de kendi içinde kafiyelidir.

Elif erdim erenler sırrına nûr-ı tecellâyım

Be bi'llahi benim ol şâ'ir-i Hakk kenz-i ihfâyım (Fedai 1989: 84)

“Elif erenlerin sırrına erdim tecelli nuruyum. Be Allah için o Hak şairi benim, gizli hazineyim”

Şeri'atde tarikatde hakîrem merd-i da'vâyım

Sadâkatde benî âdemde mislim yok müheyyâyım

“Şeriatta, tarikatta değersizim davamda yığidim. İnsanlar arasında bağlılıkta, doğrulukta benzerim yok, hazırım”

Ziyâ bahş eylerim bezm-i felekde şems ârâyım

Tarikat ehline mürşîd-i kâmil rind ü dânâyım (Fedai 1989: 85)

“Işık, aydınlık veririm, felek meclisinde güneş süsleyenim. Tarikat ehli olanlar için olgun yol gösterici, rint ve bilgiliyim” beyitlerinde olduğu gibi şair, şiirde tasavvuf terimlerinden de yararlanarak kendi durumu, inançları, tarikat ehli oluşu, tasavvufla ilgisi hakkında çeşitli bilgiler vermiştir.

Biçim ve düzenleniş özellikleri bakımından genel olarak değerlendirildiğinde; dört Elifnâme de “Musarra Gazel Biçiminde Semâi” nazım şekliyle yazılmış olup vezinleri Mefâilün/ Mefâilün/ Mefâilün/ Mefâilün'dür. Bu nazım şekli kalem şairlerinin kullandığı aruzlu halk şiiri biçimlerindedir. Şiirlerin hepsi 15 beyittir. Ancak 14.

beyitler tek dize olarak yazılmıştır. Eski harfli metinde genellikle 15. beyitte dizeler tek bırakılmasına rağmen çeviri metinlerde 14. beyitlerde dizeler tek kalmıştır. İlk örnek özellikleri bakımından düz elifnâmedir. Harfler baştan sona alfabe sırasıyla dize başındaki ilk kelimelerin ilk harfi dikkate alınarak düzenlenmiştir. İkinci örnekte harfler sondan başa sıralandığı için ters elifnâmedir. Her dizenin başındaki ilk harf sondan başa alfabe sırasını izlemiştir. Son iki örnekte harflerin verilisinde yer yer değişikliklere gidilmiş bütün beyitlerde aynı düzen sürdürülmemiştir. Kimi zaman dize başlarında harfler ayrı verilmiş kimi zaman da dize başlarındaki ilk harfler sıralamayı devam ettirmiştir.

İçerik açısından bakıldığında, bilinen örneklerle bir kıyaslama yapılacak olursa, Kenzî'nin Elifnâmelerinin zengin içerikli ve çeşitli konuların bir arada ele alınıp işlenmiş olduğu anlaşılmaktadır. Çok sık rastlanmayan içerik özelliklerinden biri şairin devlet adamlarından bir kısmının övgüsünde elifnâme biçimini kullanmış olmasıdır. Din ve tasavvuf konusunu ele alan başka elifnâme örnekleri vardır. Bu bağlamda Kenzî'nin tasavvuf konulu elifnâmesi ile Bursalı Feyzî (Öztoprak 2006a: 135-167), Gazâlî (Taş 2008: 642-652), Nidâî (Öztürk 2012: 173-183) ve Mihrî'nin tevhit içerikli elifnâmeleri (Arslan 2007: 340-342) arasında içerik bakımından kısmî benzerliklerden söz edilebilir. Bunların dışında başka din ve tasavvuf konulu örneklerle (Taşkesenlioğlu 2017: 185-188) de içerik ve anlatılanlar bakımından bazı ortaklıklara rastlanması muhtemeldir.

Kenzî'nin düvazdeh içerikli 3. elifnâmesi ile Hatâî'nin elifnâmeleri arasında bulunan düvazdeh örneği (Taşkesenlioğlu 2017: 176-177), Fuzûlî'nin Hz. Ali ve on iki imam sevgisini anlattığı elifnâme arasında da içerik benzerlikleri vardır (Taşkesenlioğlu 2017: 179-181).

Dil ve anlatım bakımından Kenzî'nin elifnâmelerinde divan şairlerinin şiirlerinde görülen akıcılık, incelik, zarafet, benzetme ve hayal unsurları yoktur. Her ne kadar şair divan şairlerinin de sıklıkla kullandığı “Hızır, zulemât, Yed-i Musa, asa, Sîmurg, Anka, Kaf Tûr-ı Sînâ” vb. telmih unsurlarını kullansa da divan şiiri geleneğinden ziyade bulunduğu ortam, aldığı eğitim ve kültür nedeniyle kalem şairlerine ve tekke-tasavvuf şairlerine daha yakındır.

Sonuç

Sonuç olarak, divan şiirinde ve halk şiirinde çeşitli örnekleri bulunan, tür mü biçim mi olduğuna dair farklı görüşler ileri sürülen, çeşitli biçimlerde ve içerikte yazılabilen elifnâmeler; hüner isteyen ve her şairin yazmadığı şiirlerdir. Meydan şairi olarak kabul edilen Kenzî'nin bu türde eser vermesi onun sanat ve hüner gösterme gayretinde olduğunun kanıtıdır.

Görebildiğimiz örneklerle kıyaslandığında seçilen nazım şekli ve içerik açısından Kenzî'nin elifnâmelerinin diğerlerinden daha başarılı ve güzel olduğu söylenemez. Şairin kullandığı dilin ağırlığı ve kelime seçiminin de çok isabetli olmadığı dikkati çeker. Sıklıkla Farsça tamlamalar tercih edilmiş, zaman zaman üç kelimeden oluşan Farsça tamlamalara, Arapça ve Farsça kelimelerin şiirde çok sık kullanılmayanlarına yer verilmiştir. Şiirlerin dili tamlamaların yoğunluğu

ve kullanılan kelimeler nedeniyle akıcı ve anlaşılır değildir. Aruzun sıkıntılı olduğu, veznin rahat ilerlemediği yerler vardır. Kenzî yazdığı dört elifnâmede de “pe, çe, je” hariç Arap alfabesindeki 29 harfe tersten ve düzden sıralı olmak üzere yer vermiştir. Elifnâmelerde var olan kuralları büyük ölçüde uygulamıştır. Kısacası, şair büyük ölçüde elifnâmelerinde bilinen esasları dikkate almaya çalışmış, biçimsel kuralları yerine getirmek konusunda hassas davranmış ancak özellikle içerik, dil ve anlatım açısından aynı başarıyı yakalayamamıştır.

Kenzî'nin dört elifnâmesinin biçim ve içerik özelliklerine değinilen bu çalışmayla elifnâmelerin niteliklerinin tespitine yönelik yapılacak başka araştırmalara katkıda bulunmaya gayret edilmiştir. Elde bulunan ya da ulaşılabilen bütün elifnâme örneklerinin incelenip özelliklerinin belirlenmesinin türün genel özelliklerinin daha ayrıntılı olarak tanımlanmasına yardımcı olacağını düşünüyoruz.

Kaynaklar

- Açıkgöz, Namık (1989), “Bakâyî'nin Battalnâme Adlı Eserindeki Elifnâme”, *Fırat Havzası II. Folklor ve etnografya sempozyumu*, Elazığ, s. 1-5.
- Artun, Erman, “Kıbrıslı Âşık Kenzî'nin Destanları”, *VI. Uluslararası Kıbrıs araştırmaları Kongresi Bildirileri*, Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayınları, Kıbrıs, 2002, <http://turkoloji.cu.edu.tr/ALK%20EDEBIYATI/3.php> (Erişim Tarihi 04. 10. 2017)
- Batıslam, H. Dilek (2017), “Mihri Hatun'un Elifnâmeleri”, *Türk Dili ve Edebiyatında Kadın Sempozyumu'nda Sunulan Bildiri*, (4-6 Mayıs 2017 Amasya).
- Candan, Gülşen (2012), “Senî Ali'nin Elifnâmesi”, *turkish studies, International Periodical For the languages, literature and History of turkish or turkic*, Volume 7/1 Winter, s. 631-641.
- Çelebioğlu, Âmil (1998a), “Elif Harfiyle İlgili Bazı Edebî Hususiyetler”, *eski türk edebiyatı araştırmaları*, MEB Yayını, İstanbul, s. 607-624.
- Çelebioğlu, Âmil (1998b), “Harflere Dair”, *eski türk edebiyatı araştırmaları*, MEB Yayını, İstanbul, s. 599-606.
- Demirel, Mustafa (1996), “Âşık Paşa'nın Elifnâmesi ve Dil Özellikleri”, *Bilig*, S. 3, Ankara, s. 202-246. Dilçin, Cem (1983), *Örneklerle türk Şiir Bilgisi*, TDK Yayını, Ankara.
- Fedai, Harid (1987), “Kıbrıslı Âşık Kenzî”, *III. Uluslararası türk Halk edebiyatı semineri*
Bildirileri, Yunus Emre Kültür Sanat ve Turizm Vakfı Yayınları, s. 157-165. Eskişehir.
- Fedai, Harid (1988a), “Kıbrıslı Âşık Kenzî'nin Destanları”, *I. milletlerarası türk Halk edebiyatı ve Folklor Kongresi Bildirileri*, Selçuk Üniversitesi Yayınları, Konya, s. 103-129.
- Fedai, Harid (1988b), “Kıbrıslı Âşık Kenzî'nin Naatleri, Medhiyeleri, Söylediği Tarihleri ve Mersiyesi”, *I. mersin milli Kültür ve eğitim sempozyumu Bildirileri*, Mersin Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu Müdürlüğü Yayınları, s. 126-133. Ankara.
- Fedai, Harid (1989), *Kıbrıslı Âşık Kenzî Divanı I (Kasideler, tarihler)*, KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları, 1. Baskı.
- Fedai, Harid (1997), “Kıbrıslı Âşık Kenzî'nin Başka Destanları”, *erdem, aydın sayılı Özel sayısı III*, C IX, S 27, Ankara, s. 1045-1062
- Gökçimen, Ahmet (2010), “Türkmen Edebiyatında Elifnâme”, *atatürk üniversitesi türkiyat araştırmaları enstitüsü Dergisi*, S. 43, Erzurum, s. 105-120.
- Karaköse, Saadet (2013), “Bir Elif Çekmek: Klâsik Edebiyatımızda Elif”, *Uluslararası türkçe edebiyat Kültür eğitim Dergisi*, S. 2/1, s. 199-228.
- Kaya, Hasan (2014), “Divan Şiirinde Harf ve Kelime Oyunlarına Dair Bir Tasnif Denemesi”, *istanbul üniversitesi edebiyat Fakültesi türk Dili ve edebiyat Dergisi*, S. 48, İstanbul, s. 71-114.
- Mengi, Mine, “Kıbrıslı Âşık Kenzî Divanı (II) Üzerine Bir Değerlendirme”, *ikinci Uluslar arası Kıbrıs araştırmaları Kongresi, (24-27 Kasım 1998), C. III, türkçe*
Bildiriler, edebiyat-sanat, Yayına Hazırlayanlar: İsmail Bozkurt, Hüseyin Ateşin,
M. Kansu, Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Yayını, Gazimağusa, KKTC, 1999, s. 151-163.
- mihri Hâtun Divânı* (2007), (haz. Mehmet Arslan), Amasya Valiliği Yayını, Yayın No: 24, Ankara.

- Özarslan, Metin (2000), “Kıbrıslı Âşık Kenzî Divanındaki Aruzlu Türler Üzerine Bazı Tesbitler”, *III. Uluslararası Kıbrıs araştırmaları Kongresi Bildirileri*, Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Yayınları, s. 127-137, Gazimağusa.
- Özkan, Ferudun Hakan (2012), “Kaygusuz Abdal’ın Elifnâmesi”, *türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî araştırma Dergisi*, S. 64, s. 185-198.
- Öztoprak, Nihat (2006a), “Bursalı Feyzi Efendi’nin Elifnâmeleri”, *istanbul üniversitesi edebiyat Fakültesi türk Dili ve edebiyatı Dergisi*, S. 35, İstanbul, s. 135-167.
- Öztoprak, Nihat (2006b), “Elifnâme Yazma Geleneđine Göre Fuzûlî’nin Elifnâmesi Üzerine Bazı Deđerlendirmeler”, *marmara üniversitesi atatürk eğitim Fakültesi Uluslararası V. Dil, Yazın, Deyiřbilim sempozyumu edebiyat, edebiyat Öğretimi ve Deyiřbilim Yazıları*, Pegem A Yayıncılık, İstanbul, s. 327-336.
- Öztoprak, Nihat (2009), “Elifnâmelerin Tertip Hususiyetleri ve Metin Tesisindeki Yeri”, *atatürk üniversitesi Uluslar arası türklük Bilgisi sempozyumu, 25-27 Nisan 2007, Bildiriler 2 (K-Z)*, Erzurum, s. 817-829.
- Öztürk, Nuran (2012), “Elifnâme ve Nidâi’nin Elifnâmesi”, *Prof. Dr. mine mengi adına türkoloji sempozyumu (20-22 ekim 2011)*, *Bildiriler*, Adana, s. 173-183.
- Salmanov, Şamil (2003), “Eliflâm” mad. , *türk Dünyası edebiyat Kavramları ve terimleri ansiklopedik sözlüğü*, C. 2, AKM. Başkanlığı Yay. , Ankara, s. 353-354.
- Taş, Hakan (2008), “Deli Birader Gazali’nin Elifnâmesi”, *turkish studies International Periodical For the languages, literature and History of turkish or turkic*, Volume 3/2 Spring, s. 642-652.
- Taşkesenlioğlu, Lokman (2017), “Divan Edebiyatında Elifnâmeler ve Bilinmeyen İki Elifnâme Örneği: Memi Can Saruhânî ve Ömer Karîbî Elifnâmeleri”, *atatürk üniversitesi türkiyat araştırmaları enstitüsü Dergisi, (taeD)*, S. 58, Erzurum s. 159202.
- Tökel, Dursun Ali (2003), *Divan Şiirinde Harf simgeçiliği*, Hece Yayınları, Ankara.
- Tökel, Dursun Ali (2010), *DeneySEL edebiyat Yönuyle Divan Şiiri*, Hece Yayınları, Ankara.
- Turan, Selami (2004), “Hatâyî’nin Elifnâme Tarzında Yazılmış Şiirleri”, *arayışlar, insan Bilimleri araştırmaları*, S. 11, Isparta, s. 107-125.
- Turan, Selami (2007), “Sultan da Elif-Ba Yazar: Muhibbî’nin Elifnâmesi”, *süleyman Demirel üniversitesi Fen-edebiyat Fakültesi türk Dili ve edebiyatı Bölümü 1. Uluslararası türk Dili ve edebiyatı sempozyumu Bildirileri*, Isparta, s. 627-633.